

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA (MUHBA)
Plaça del Rei, s/n.
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
museuhistoria@bcn.cat
www.museuhistoria.bcn.cat/quarhis

12
quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
BARŠALŪNA | BARCELONA

quarhis
ÈPOCA II · ANY 2016 · N.12 · ISSN 1699-793X
288 PÀGINES · BARCELONA

Editor:
Museu d'Història de
Barcelona (MUHBA)
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Director MUHBA:
Joan Roca i Albert

Diracció Quarhis:
Julia Beltrán de Heredia

Secretària de redacció:
Cèlia Torrent i Riba

Consell de redacció:
Xavier Aquilué (MAC)
Julia Beltrán de
Heredia (MUHBA)
Josep Guitart (UAB)
Josep M. Gurt (UB)
Albert López (DiBa)
Magí Miré (GC)
Carme Miró (ICUB)
Miquel Molist (UAB)
Isabel Rodà (UAB)

Avaluadors externs:
Luis Caballero Zoreda
Carmen Fernández Ochoa
Sauro Gelichi
Jean Guyon
Simon Keay
Bernat Marifí
Lucy Vallauri
Desiderio Vaquerizo
Giuliano Volpe

**Altres avaluadors
2012-2016:**
Carmen Aranegui Gascó
José Beltrán Fortes
Gian Pietro Brogiolo ✓
Francesc Burjachs
Claudio Capelli
Albert García Espuche
Carmen Guiral Pelegrin
Sonia Gutiérrez Lloret ✓

Alberto León Muñoz ✓
Assumpció Malgosa
i Morera
Pedro Mateos Cruz ✓
Josep Maria Nolla Brufau
Lauro Olmo Enciso
Josep Maria Palet Martínez
Antonio Pizzo ✓
Juan Antonio Quirós ✓
Castillo
Santiago Riera Mora
Jacques Thiriot
Josep Maria Vila
Carabassa

Control gràfic:
Emili Revilla

Disseny gràfic:
PFP
(Quim Pintó,
Montse Fabregat)

Realització:
Edicions Hipòtesi, SL

Impressió:
Índice Arts Gràfiques, SL

Imatges de la coberta:
Emili Revilla i Pep Parer-
MUHBA

ISSN
1699-793X

Dipòsit legal
B-9715-2005

© dels textos els autors
© de l'edició

**Museu d'Història
de Barcelona**
Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
www.museuhistoria.bcn.
cat/quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA
I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE
BARCELONA

BARKENO | BARCINO | BARCINONA
BARŠALŪNA | BARCELONA

quarhis

ÈPOCA II ANY 2016 · NÚM. 12 · ISSN 1699-793X
288 PÀGINES · BARCELONA

SUMARI
SUMARIO
SUMMARY
SOMMAIRE

9-11	PRESENTACIÓ JOAN ROCA I ALBERT
-------------	--

12-13	EDITORIAL JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO
--------------	--

16-38	CONSTRUINT A L'ANTIGUITAT TARDANA TÈCNICAS CONSTRUCTIVAS EN LA <i>TARRACONENSIS</i> DURANTE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA. PLANTEAMIENTOS Y ESTRATEGIAS DE INVESTIGACIÓN PARA UNA PROPUESTA DE SÍNTESIS JULIA BELTRÁN DE HEREDIA I JOSEP MARIA MACIAS
40-57	TÈCNICA ARQUITECTÒNICA TARDOANTIGA A LA CIUTAT DE <i>TARRACONA</i> : ESTAT DE LA QÜESTIÓ. JOSEP MARIA MACIAS
58-77	ARQUEOLOGÍA Y TÉCNICAS CONSTRUCTIVAS EN BARCELONA: NUEVOS DATOS PARA EL HORIZONTE TARDOANTIGUO JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO
78-92	ELS EDIFICIS PORTUARIS TARDOANTICS DE L'ÀREA FLUVIAL DE TARRACO I LES SEVES TÈCNiques CONSTRUCTIVES MOISÉS DÍAZ GARCÍA I JOSEP FRANCESC ROIG PÉREZ
94-105	LA TÈCNICA CONSTRUCTIVA DE L'EDIFICI OCTOGONAL DE CAN FERRERONS (PREMIÀ DE MAR, BARCELONA) RAMON COLL MONTEAGUDO I MARTA PREVOSTI I MONCLÚS
106-127	LA BASÍLICA VISIGÒTICA DEL ANFITEATRO DE TARRAGONA: DEFINICIÓ, TÈCNICAS CONSTRUCTIVAS Y SIMBOLOGÍA DE UN TEMPLO MARTIRIAL ANDREU MUÑOZ MELGAR
128-143	TÈCNICA I ARQUITECTURA TARDOANTIGA DE CENTCELLES (TARRAGONA). OBSERVACIONS I PRIMERES REFLEXIONS I JOSEP M. PUCHE I JORDI LÓPEZ VILAR

146-179	NOTES I ESTUDIS LA TRANSFORMACIÓ DEL MEDI NATURAL EN EL PAISATGE AGRÍCOLA DURANT L'ÈPOCA ANTIGA. L'EXEMPLE DEL JACIMENT DE FONERIA (BARCELONA) ALESSANDRO RAVOTTO I FERRAN ANTOLÍN I ORIOL LÓPEZ BULTÓ I RAQUEL PIQUÉ I HUERTA
171	ANNEX I. Estudi dendroarqueològic del pou de Foneria A. RAVOTTO I J. S. MESTRES I TORRES I M. PUGÈS I DORCA I J. SEGURA DE YEBRA
180-193	UNA NECRÒPOLIS AL COSTAT DE LA VIA ROMANA DE LA PLAÇA DEL PEDRÓ (BARCELONA) ESTHER MEDINA
194-209	CERÀMICA DE REBUIG AL CARRER D'AVINYÓ. UN POSSIBLE NOU TALLER BARCELONÍ EN EL PRIMER QUART DEL SEGLE XIII JORDI SERRA MOLINOS
210-223	EL FENOMEN DELS CELLERS SUBTERRANIS D'ÈPOCA MODERNA A BARCELONA. EL CAS ÚNIC DE LA <i>FRESQUERA</i> DEL PONT DE SANT ADRIÀ A SANT ANDREU DE PALOMAR SERGIO ARROYO

226-228	NOTICIARI PROJECTE PREHISTÒRIA AL PLA DE BARCELONA
229-231	PICTOR: LA DECORACIÓ PARIETAL EN EL CUADRANTE NE DE HISPANIA: PINTURAS Y ESTUCOS (SIGLO II A. C.-SIGLO VI D. C.)
232-233	TÈCNiques CONSTRUCTIVES I ARQUITECTURA DEL PODER AL NORD-EST DE LA TARRACONENSE. METODOLOGIA DE REPRESENTACIÓ I PARÀMETRES ANALÍTICS PER A LA COMPRESIÓ DELS PROCESSOS EVOLUTIVS ENTRE L'ALT IMPERI I L'ANTIGUITAT TARDANA. FINALITZACIÓ DEL PROJECTE.
234-235	ARCHAEOLOGICAL AUTOMATIC INTERPRETATION AND DOCUMENTATION OF CERAMICS — ARCHAIDE (693548)
236-237	BARCELONA A L'ANTIGUITAT TARDANA. <i>EL CRISTIANISME, EL VISIGOTS I LA CIUTAT</i> . L'OBERTURA AL PÚBLIC DE L'AULA EPISCOPAL I EL BAPTISTERI DEL MUSEU D'HISTÒRIA

239-241	BIBLIOGRAFIA PUBLICADA SOBRE ARQUEOLOGIA DE BARCELONA
----------------	--

243-246	TEXTOS EN CATALÀ. SÍNTESI
----------------	----------------------------------

247-255	TEXTOS EN CASTELLANO. SÍNTESIS
----------------	---------------------------------------

257-268	ENGLISH TEXT. SUMMARY
----------------	------------------------------

269-280	TEXTES EN FRANÇAIS. RÉSUMÉ
----------------	-----------------------------------

283-287	NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS A QUARHIS
----------------	--

NOTICIARI

TÈCNiques CONSTRUCTIVES I ARQUITECTURA DEL PODER AL NORD-EST DE LA TARRACONENSE. METODOLOGIA DE REPRESENTACIÓ I PARÀMETRES ANALÍTICS PER A LA COMPRESIÓ DELS PROCESSOS EVOLUTIUS ENTRE L'ALT IMPERI I L'ANTIGUITAT TARDANA. FINALITZACIÓ DEL PROJECTE.

JOSEP MARIA MACIAS

Coordinació

- Josep M. Macias (ICAC)
jmmacias@icac.cat

Investigadors

- Julia Beltrán de Heredia (MUHBA).
Ajuntament Barcelona
jbeltran@bcn.cat
- Judit Ciurana (ICAC)
jciurana@icac.cat
- Gemma García (Ajuntament de Terrassa)
ggarcia@icac.cat
- Josep Guitart (UAB)
josep.guitart@uab.edu
- Jordi López (ICAC) jlopez@icac.cat
- Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense)
amunoz@arqueibsbattarragona.cat
- Josep Maria Puche (ICAC)
jpuche@icac.cat
- Albert Ribera (Ajuntament de València)
aribera@digitel.es
- Imma Teixell (Ajuntament de Tarragona)
iteixell@tarragona.cat
- Josep M. Tolrà (ETSA-URV)
jmtoldra@gmail.com
- Serena Vinci (ICAC)
svinci@icac.cat

Període de realització

I/2013 – I/2016

Finançament

Ministerio de Economía y Competitividad
(HAR2012-36963-C05-02)

VALORACIÓ FINAL

En aquest projecte cal destacar, a més a més de la recerca arqueològica desenvolupada, l'experimentació i l'adaptació de les tecnologies digitals que permeten aprofundir en la documentació i representació del patrimoni arquitectònic. Aquest és un terreny en què la innovació tecnològica és constant i en què cal preservar l'interès arqueològic, en molts casos vinculat a l'arqueologia de l'arquitectura, sense deixar-se "arrossegar" per les noves possibilitats de recreació virtual. En aquest context cal situar la celebració del seminari *Noves tecnologies aplicades a la documentació del patrimoni arquitectònic* (Tarragona, 2014, organitzat per ICAC, MINECO i COACT) i les col·laboracions desenvolupades entre arqueòlegs, arquitectes i topògrafs, a fi de cercar una formació interdisciplinària per afrontar els nous reptes de la documentació, l'anàlisi i la difusió en l'arqueologia del segle XXI.

Per altra banda, el darrer any del projecte s'ha centrat en la celebració de diversos seminaris per a presentar les actuacions efectuades i establir un marc de discussió. Finalment, la tasca desenvolupada en aquest període té continuïtat en un nou projecte, *Paràmetres analítics-evolutius de les tècniques constructives del noreste de la Tarraconense en època tardantigua* (HAR2015-64392-C4-2-P, MINECO/FEDER).

ACTIVITATS DE DIFUSIÓ I COORDINACIÓ DE L'ANY 2015

- Jornades sobre *Pla de Nadal y los palacios y espacios de representación en época visigoda* (Riba-roja de Túria, 25-28 febrer de 2015). Organitza: Ajuntament de Riba-roja de Túria, Ajuntament de València i ICAC.
- Seminari "La recerca arqueològica a Sant Miquel de Terrassa". Dins la II Jornada Tècnica Art i patrimoni de la seu d'Ègara. (Terrassa, 23 de març de 2015). Organitza: Museu de Terrassa i ICAC.
- Seminari Internacional *Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania: Definición, evolución y difusión. Del periodo romano a la tardía Antigüedad. MArqHis 2013-2015* (Madrid, 29-30 d'octubre). Organitza: Universitat Autònoma de Madrid, Universitat de Sevilla, Instituto de Arqueología de Mérida i ICAC.

- Seminari Internacional *Tècniques constructives i arquitectura del poder en la Tarraconense durant l'antiguitat tardana* (HAR2012-36963-C05-02), (Tarragona, 19-20 de novembre de 2015). Organitza: ICAC, MINECO, Generalitat Catalunya i Marquis. Els articles continguts en el dossier central d'aquesta publicació corresponen a les ponències impartides.

PUBLICACIONS

TOLDRÀ, J. M., MACIAS, J. M., PUCHE, J. M., SOLA-MORALES, P., en premsa: "The Roman Amphitheatre in Tarragona, five centuries of drawing and still unsatisfied". *16th International Congress of Architectural Graphic Expression*. Alcalá de Henares, 2016

SOLÀ-MORALES, P., TOLDRÀ, J. M., PUCHE, J. M., MACIAS, J. M., FERNÁNDEZ, I., en premsa: "Expresión gráfica arquitectónica no dibujada: una aproximación digital". *16th International Congress of Architectural Graphic Expression*. Alcalá de Henares, 2016

MACIAS, J. M., en premsa: "Técnicas constructivas y arquitectura del poder en el noreste de la Tarraconense durante la Antigüedad Tardía. Balance del trienio 2013-2015. HAR2012-36963-C05-02", Roldán et alii. (eds.), *Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania*, Sèrie Documenta 28, ICAC.

SOLÀ-MORALES, P., PUCHE, J. M., MACIAS, J. M., TOLDRÀ, J. M., FERNÁNDEZ, I., en premsa: "Ensayos de nuevos análisis óptico-visuales para el análisis de estructuras arquitectónicas-patrimoniales. El uso de la reflectancia láser". Roldán et alii (eds.), *Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania*, Sèrie Documenta 28, ICAC.

PUCHE, J. M., LÓPEZ, J., en premsa: "Análisis arquitectónico de Centcelles". Roldán et alii (eds.), *Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania*, Sèrie Documenta 28, ICAC.

FERNÁNDEZ, I., MACIAS, J. M., PUCHE, J. M., SOLÀ-MORALES, P., TOLDRÀ, J. M., en premsa: "Metodología de análisis del circo romano de Tarragona y nuevos resultados". Roldán et alii (eds.), *Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania*, Sèrie Documenta 28, ICAC.

GARCÍA, G., MACIAS, J. M., MORO, A., en premsa: "La Iglesia funeraria de época visigoda de Sant Miquel de Terrassa. Análisis arquitectónico". Roldán et alii (eds.), *Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania*, Sèrie Documenta 28, ICAC.

FERRAN, D., GARCIA, M. G., MACIAS, J. M., MORO, A., 2015: "Presentació de les jornades d'estudi i de la importància de l'edifici de Sant Miquel pel conjunt i per l'estudi de l'antiguitat tardana". *Terme. Revista d'història* 30, Terrassa, 71-74.

MACIAS, J. M., MUÑOZ, A., TEIXELL, I., 2015: "La nau central de la Catedral de Tarragona: primeres dades arqueològiques". *Vè Congrès d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya* (2014), Barcelona, 955-964.

MACIAS, J. M., PUCHE, J. M., 2015: "El levantamiento escáner-láser", Ribera, A. (coord.), *Pla de Nadal (Riba-roja del Túria). El Palacio de Tevdinir*, València, 22-26.

BUILL, F., NÚÑEZ, M. A., PUCHE, J. M., MACIAS, J. M., 2015: "Geometric Analysis of the original stands of Roman Amphitheater in Tarragona: Method and Results". *Journal of Cultural Heritage* 16, September-October 2015, 640-647.

PUCHE, J. M., MACIAS, J. M., SOLÀ-MORALES, P., TOLDRÀ, J. M., 2015: "Reflections on two drawings of Scipios' Tower in Tarragona. The paradox of archaeological drawing conceptuality". *EGA. Revista de expresió gràfica arquitectònica* 25, 158-167, Universitat Politècnica de València.

PUCHE, J. M., 2015: "Al di là della morte del disegno archeologico. Gli Massive Data Acquisition Systems (mdas) in Archeologia", *Archeologia e Calcolatori* 26, 2015. 198-208.

DOSSIER CENTRAL DE LA REVISTA QUARHIS 12

BELTRÁN DE HERIA, J., MACÍAS, J. M.: "Técnicas constructivas en la *Tarraconensis* durante la Antigüedad tardía. Planteamientos y estrategias de investigación para una propuesta de síntesis".

MACIAS, J. M.: "Tècnica arquitectònica tardoantiga a la ciutat de *Tarracona*: estat de la qüestió".

BELTRÁN DE HEREDIA, J.: "Arqueología y técnicas constructivas en Barcelona. Nuevos datos para el horizonte tardoantiguo".

DÍAZ GARCÍA, M., ROIG PÉREZ, J. F.: "Els edificis portuaris tardoantics de l'àrea fluvial de *Tarraco* i les seves tècniques constructives".

COLL MONTEAGUDO, R., PREVOSTI I MONCLÚS, M.: "La tècnica constructiva de l'edifici octogonal de Can Ferrerons (Premià de Mar, Barcelona)".

MUÑOZ MELGAR, A.: "La basilica visigótica del anfiteatro de Tarragona: Definición, técnicas constructivas y simbología de un templo martirial".

LÓPEZ, J., PUCHE, J. M.: "Tècnica i arquitectura tardoantiga de Centcelles (Tarragona). Observacions i primeres reflexions".

